

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

LUNDS
UNIVERSITET

”Någon kanske vet vad ett barn är, men ingen vet vad det kan bli”

— en kvalitativ studie om barns möjligheter till delaktighet och inflytande i förskolan

Författare: Marie Löfstrand

Kandidatsuppsats; SOCK05, 15 hp

Internet

Vårterminen 20

Handledare: Birgitta Ericsson

ABSTRACT

Författare: Marie Löfstrand

Titel: ”Någon kanske vet vad ett barn är, men ingen vet vad det kan bli” (Ann Åberg, 2019)

– en kvalitativ studie om barns möjligheter till delaktighet och inflytande i förskolan

Kandidatuppsats: SOCK05, 15 hp

Internet

Handledare: Birgitta Ericsson

Sociologiska institutionen, vårterminen 20

Syftet med den här studien är att undersöka hur pedagoger inom förskolan arbetar för att tillförsäkra barns rätt att uttrycka sina åsikter samt vilken betydelse dessa åsikter tillmäts i praktiken. Studien utgår ifrån Foucaults maktbegrepp för att analysera hur kunskap och makt är sammankopplade. Shiers modell *Vägar till delaktighet* används för att förklara hur delaktighet fungerar i praktiken och hur pedagoger kan arbeta från *öppningar till möjligheter*. Studien är en kvalitativ fallstudie där icke-deltagande strukturerade observationer samt individuella semi-strukturerade intervjuer används för att besvara frågeställningen. Det framkommer i studien att barn i förskolan uppmuntras att uttrycka sina åsikter och påverka utbildningen samt att pedagogerna aktivt använder sig av olika verktyg för att stötta barnen. Barnens ålder och mognad påverkar på vilket sätt de är delaktiga och stort fokus ligger på att förklara beslutsprocesser för barnen. I de fall där det inte finns *möjlighet* att göra barnen delaktiga, nämns brist på tid och bristande samsyn i arbetslaget som de två största barriärerna mot barns delaktighet. Studien visar att de barn som utövar makt ofta väljer att inkludera andra barn; genom att barnen får möjlighet och kunskap att kunna påverka, blir de även bättre på att förstå andras perspektiv och att respektera dessa.

Nyckelord: Foucault, makt, barnkonventionen, delaktighet, barns inflytande, förskola.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställningar	3
2. Bakgrund	3
2.1 Förskolan och läroplanen	3
2.2 Barnkonventionen	3
2.3 Relationistiskt förhållningssätt	4
3. Tidigare forskning	4
3.1 Varför delaktighet?.....	5
3.2 Barriärer mot delaktighet.....	5
3.3 Koppling till studien.....	6
4. Teori	6
4.1 Foucaults maktbegrepp.....	7
4.2 Shiers – Vägar till delaktighet.....	8
4.3 För- och nackdelar.....	10
5. Metod	10
5.1 Semistrukturerad individuell intervju.....	11
5.2 Icke-deltagande systematisk observation	11
5.3 Fördelar och nackdelar	11
5.4 Alternativa kvalitativa metoder	12
5.5 Etik	12
5.6 Urval.....	14
5.7 Förförståelse	14
5.8 Genomförande	14
6. Empiriska resultat och analys	15
6.1 Verktyg för delaktighet	16
6.2 De fasta rutinerna	16
6.3 Makten över lärmiljön	18
6.4 Samlingen – en dialog eller monolog?.....	19
6.5 Den fria leken	20
6.6 Barriärer mot delaktighet.....	21
6.7 Kompetenta barn – en ny kunskapsregim	23
7. Slutdiskussion och sammanfattning	24
8. Litteratur	26

9. Appendix	28
Appendix 1 – Shiers, H. Barn och ungas väg till delaktighet.....	28
Appendix 2 - Brev till rektor	29
Appendix 3 - Samtyckesblankett till deltagare.....	30
Appendix 4 – Intervjuguide.....	31
Appendix 5 – Observationsschema	32

1. Inledning

Det här arbetet är en kvalitativ studie som behandlar hur pedagoger i förskolan arbetar med barnkonventionen. Fokus ligger på artikel 12.1 och att undersöka hur pedagoger tillförsäkrar att barns åsikter blir hörda samt på vilka sätt pedagogerna möjliggör barns delaktighet.

Studien utgår ifrån Foucaults maktbegrepp för att förklara relationen mellan makt och kunskap samt maktens dynamik. Foucaults maktbegrepp används i studien som ett analysverktyg för hur makt fungerar i praktiken och för att belysa vilka faktorer som krävs för att en individ ska kunna utöva makt. Studien använder även Shiers modell *Vägar till delaktighet*, då den beskriver de olika nivåerna och stegen av delaktighet samt hur pedagoger kan arbeta för att ytterligare involvera barn i beslutsprocesser.

Jag använder kvalitativ metod för att besvara studiens frågeställningar och kommer utföra icke-deltagande strukturerade observationer samt individuella semi-strukturerade intervjuer.

Arbetet börjar med en bakgrund av barnkonventionen, förskolan och relationistiskt förhållningssätt. Sedan presenteras tidigare forskning på området samt de teoretiska ansatserna som ligger till grund för den empiriska analysen. Därefter följer en metodologisk genomgång som beskriver valet av metod samt etiska övervägande, urval och förförståelse. Detta följs av empiriska resultat och analys, bestående av observationer och intervjuer i dialog med arbetets teoretiska ansatser. Slutligen presenteras en sammanfattning och slutliga kommentarer.

1.1 Problemformulering

Barnkonvention är ett traktat som antogs av Förenta nationerna den 20 november 1989. Det är det första av folkrättsinstrument gällande barn som blivit rättsligt bindande. Syftet med barnkonventionen är att stärka barns mänskliga rättigheter och i och med det stärka deras skydd då de anses vara en sårbar grupp i samhället. Trots påtryckningar är det först i år, 2020, som barnkonventionen blir svensk lag och därmed kan åberopas i svenska domstolar.

Barnkonventionen är en inkorporeringslag vilket innebär att den antas som svensk lag i sin helhet, utan anpassning. Detta medför viss osäkerhet gällande hur lagen i praktiken kommer att tillämpas. Artiklarna är överlag generella vilket har lämnat stort tolkningsutrymme (Grahm-Farley, 2019, s.10).

Det som med säkerhet kan konstateras är att barnkonventionen för med sig en skyldighet att agera för barnets bästa för alla som arbetar eller kommer i kontakt med barn. För förskolor

blir barnkonventionen ett av deras styrdokument, tillsammans med läroplanen. Detta innebär att förskolor är skyldiga att utbilda sin personal och arbeta aktivt med konventionen. I en utredning utförd 2019 av BRIS framkom det att endast 55% av Sveriges kommuner har en strategi för hur de ska förverkliga barnkonventionen. I Skånes kommuner var andelen betydligt högre, då BRIS fann att hela 85% av Skånes kommuner hade en strategi för att arbeta mot barnkonventionens mål. Det här innebär bland annat att kommunerna har satsat på kompetensutveckling av personal och avsatt resurser för ändamålet (BRIS, 2019).

Artikel 12.1 av Barnkonventionen fastställer att:

Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Artikel 12.1 väcker frågor så som ”vilka frågor rör barnen?” ”hur bedöms det?”, ”Hur bedöms det i vilken betydelse som barnets åsikter ska tillmätas?”. För pedagoger som arbetar inom förskolan medför artikel 12.1 att de aktivt måste arbeta för att barn ska få sina åsikter hörda och beaktade. Det är ordet ”tillförsäkra” som här bli av betydelse, då det innebär att ansvaret för att barns åsikter blir hörda ligger hos de vuxna och inte hos barnet (Grahn-Farley, 2019, s.91).

Historiskt sätt har mycket förändrats inom barnomsorgen och barnsynen. Det auktoritära ledarskapet med synen att barn skulle lära sig lyda har förkastats och förskolan utgår idag ifrån ett relationistiskt förhållningssätt där barns åsikter respekteras och de uppmuntras till att uttrycka sina tankar och idéer. Enligt läroplanen ska förskolan:

”utgå ifrån barnens erfarenheter, intressen, behov och åsikter. Flödet av barnens tankar och idéer ska tas tillvara för att skapa mångfald i lärandet” (Lpfö, 2018, s. 9).

Det här innebär en utbildning som inte enbart är vuxenledd utan som baseras på ett gemensamt utforskande utifrån på barnens intressen. Över 90% av alla Sveriges barn i åldrarna 1–5 beräknas gå på Förskola (Riddarsporre, Bim & Persson, S., 2010). Med så stor del av Sveriges barn på förskola är det onekligen förskolan som kommer att vara, och bör vara, ledande i arbetet för alla barns bästa samt med att göra barnkonventionens artiklar till verklighet för alla barn.

1.2 Syfte

Syftet med den här studien är att fördjupa kunskapen om hur pedagoger inom förskolan arbetar för att tillförsäkra barns rätt att uttrycka sina åsikter samt vilken betydelse dessa åsikter tillmäts i praktiken.

1.3 Frågeställningar

Hur tillförsäkras pedagogerna i förskolan att barnens åsikter blir hörda och att barnen blir delaktiga i utbildningen?

2. Bakgrund

I det här kapitlet kommer det att ges en översikt av förskolans uppdrag samt hur den reviderade läroplanen påverkat utbildningens uppdrag och mål. Det kommer även ges en historisk bakgrund till barnkonventionen och innebörden av beslutet att göra konventionen till svensk lag. Slutligen kommer en redogörelse av begreppet relationistiskt förhållningssätt och hur det har blivit en viktig del av arbetet med barnkonventionen.

2.1 Förskolan och läroplanen

Förskolan är en utbildningsorganisation, som går under Skolverket, för barn i åldrarna 1–6 år. Den styrs av skollagen och läroplanen. Det som tidigare kallats daghem bytte 1998 namn till förskola och fick med detta en läroplan där verksamhetens uppdrag, mål och riktlinjer fastställdes. Läroplanen revideras 2018 och ordet verksamhet byttes ut mot ordet utbildning (Skolverket, 2020). Läroplanen innehåller mål som kan kopplas till olika ämnen så som naturvetenskap, matematik, estetiska uttryckssätt, digitalisering med mera. Genomgående i läroplanens alla mål är att utbildningen ska utgå ifrån barnens intresse och att pedagogerna ska uppmuntra barnen till delaktighet och inflytande. Utbildningen ska även sträva efter att, genom positiva aktiviteter, träna barnens färdigheter i demokrati (Lpfö 2018). Pedagoger arbetar tillsammans i arbetslag där de terminsvis analyserar och dokumenterar sitt arbete i ett Systematiskt Kvalitetsarbete (SKA). Syftet med SKA är att följa upp, utvärdera samt utveckla utbildningen (Skolverket, 2020).

2.2 Barnkonventionen

Förenta nationernas konvention om barnens rättigheter, oftast kallad barnkonventionen, är ett bindande internationellt avtal med syftet att stärka barns rättigheter. De stater som skrivit på avtalet är skyldiga att prioritera barns rättigheter enligt konventionens artiklar. Totalt består konventionen av 54 artiklar som alla grundar sig i de fyra grundläggande principerna:

Artikel 2 Alla barn har samma rättigheter och lika värde.

Artikel 3 Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.

Artikel 6 Alla barn har rätt till liv och utveckling.

Artikel 12 Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Var femte år rapporterar de trakterade länderna till Förenta nationernas Barnrättskommitté om hur de arbetar för att infria barnkonventionen (UNICEF, 2020). Sverige har i tidigare granskningar gjorda av Barnrättskommittén kritiserats för att inte i tillräcklig utsträckning tillgodoser barns delaktighet i beslut som rör dem. Förslag på förbättring har inkluderat lagstadgande av barnkonventionen samt mer utbildning av professionella som arbetar med barn (United Nations, 2015, s. 5). Då barnkonventionen 2020 blivit lag i Sverige innebär det att den kan åberopas som vilken annan svensk lag. Artiklarna är alltså inte längre riktlinjer att arbeta efter, utan lagar som måste följas. Detta ställer krav på alla som arbetar eller kommer i kontakt med barn att vara medvetna om de olika artiklarna och aktivt arbeta för att säkerställa barns rättigheter.

2.3 Relationistiskt förhållningssätt

Det relationistiska förhållningssättet bygger på en förståelse att individer är subjekt som trivs och utvecklas bäst under samförstånd. Vidare grundar det sig i tanken att individer behöver erkännande från andra för att få en positiv relation till sig själv. Interaktionen individer emellan bör därför grunda sig på ömsesidig respekt, inte på hot eller tvång. För pedagoger som arbetar med barn innebär det relationistiska förhållningssättet att pedagogen, i mötet med barnet, måste se barnet för den hen är. Mötet ska ske på barnets nivå och med insikten att varje barn är unikt och att det därför inte finns något generiskt bemötande som fungerar i alla pedagogiska situationer (Dahlberg m fl. 2003). Istället är interaktionen mellan pedagog och barn, i just den stunden, unik. Pedagogens skicklighet ligger i att bemöta barnet och se hans personlighet istället för hans prestationer. Genom att vara närvarande och uppmärksamma barnet, kan pedagogen bekräfta barnet och på så sätt bilda en relation som främjar utveckling och lärande.

3. Tidigare forskning

Den tidigare forskning som används har hittats genom att söka i databasen LIBRIS på olika versioner av sökorden *childrens participation* och *convention of childrens rights*. Jag sökte även bland litteraturrekommendationer ifrån UNICEF, Skolverket, Shiers rapport *Vägar till*

delaktighet och Barnombudsmannen. Nedan följer en presentation av tidigare forskning utförd av två forskare inom hållbar-utveckling: Eileen Adams och Sue Ingham, samt barnrättsforskaren Carlyne Willow. Forskningen belyser fördelarna med att göra barn delaktiga och hur detta arbetssätt påverkar både barn och vuxna positivt. Adams och Inghams forskning är relevant då den belyser vikten av barns delaktighet redan ifrån förskoleålder och hur denna lägger grunden för barns framtida delaktighet i samhället. Därefter presenteras två vanligt förekommande barriärer mot delaktighet som båda grundar sig i vuxnas rädsla för att förlora makten. Forskningen om barriärer mot delaktighet är betydande för att belysa de områden som behöver förbättras för att förverkliga barnkonventionen.

3.1 Varför delaktighet?

Tidigare forskning, utförd av Adams och Ingham (1998, s. 34) pekar på fördelarna med att involvera barn in beslutsfattande och belyser *varför* detta arbete är betydelsefullt även med små barn. De menar att barn, oavsett ålder, bör involveras i beslut som rör dem. Genom att involvera barn ifrån en tidig ålder, stärks medborgarskapskänslan och skapar en positiv inställning till demokrati. Det bidrar till att barn känner tillhörighet och ansvar för det samhälle de lever i. Barn som har fått en positiv upplevelse av att vara delaktiga är även mer benägna att involvera sina föräldrar och vänner i projekt som intresserar dem, då de har utvecklat en tillit till demokratiskt beslutsfattande.

Vidare, visar forskningen, att om ett barn har varit involverad i ett beslut är det mer troligt att hen sedan intresserar sig för konsekvenserna av beslutet och tar ansvar för dessa. Även om beslutet inte är i linje med vad barnet önskade, är barn ofta villiga att fortsätta vara delaktiga om de känner att deras åsikt togs på allvar. I och med detta lär de sig nya tekniker som hjälper dem att uttrycka sin åsikt och blir på så sätt bättre på samarbete och konfliktlösning. Adams och Ingham poängterar hur barn delaktighet ger ringar på vattnet; barn som har fått sin åsikter hörda och beaktade blir även bättre på att uppfatta och beakta andras åsikter och värderingar (ibid, 1998).

3.2 Barriärer mot delaktighet

Forskningen uppmärksammar även barriärer i barns delaktighet. De två barriärer som är mest relevanta för den här studien är vad Adams och Ingham kallar *brist på information* och vad Willow benämner som *vuxnas attityder*. I båda fallen handlar det om den makt som vuxna har över barn samt hur makten mellan barn och vuxna fördelas.

Barriären *brist på information* hänvisar till det faktum att i de alla flesta fall är barn beroende av vuxna för att få information om det ämne som ett beslut gäller. Om ett barn inte fått tillräckligt med information, eller inte förstått hur debatt- och beslutsprocessen kommer att gå till, försvagas barnets möjligheter till att delta. Ofta begränsar vuxna barns delaktighet till att endast rådfråga, utan att ge tillräckligt med information, för att sedan ta ett beslut helt utan hänsyn till de idéer och åsikter som barnet har uttryckt. Detta medför att barns intresse för att vara delaktiga svalnar, då deras medverkan inte medför någon verklig möjlighet att påverka (ibid, 1998, s. 33).

Willow beskriver den andra barriären, *vuxnas attityder*, som vuxnas bristande tillit till barns kompetens. Övertygelsen att vuxna alltid vet bäst lever än idag kvar och barns delaktighet ses som ett alternativ och inte en rättighet. Felaktigt kan överlåtande av makt till barn misstas för det samma som kaos och oordning. Willow belyser ironin med att vuxna inte ger barn makt av rädslan för vad som skulle hända – samtidigt som de själva använder makt för att gagna sina egenintressen. Oron över att barn som får chansen att påverka skulle bli makthungriga och bara se efter sina egna intressen, finner ingen förankring i forskningen. Tvärtemot är träning i att respektfullt uttrycka sin åsikt och att bygga delaktiga relationer ett effektivt sätt att lära barn hur makt kan fördelas så att alla, oavsett ålder, blir hörda (Willow, 2002, s. 47).

3.3 Koppling till studien

Den tidigare forskningen utförd av Adams, Ingham och Willow motiverar varför arbetet med barns delaktighet är viktigt och bör vara grundläggande för alla som kommer i kontakt med barn. Samtidigt visar forskningen de barriärer som finns och uppmärksammar att oavsett om barriären ligger hos barnet eller den vuxne, är det den vuxnes ansvar att motverka dessa. I förskolan blir detta ett arbete som pedagogerna i sina arbetslag behöver reflektera över genom att identifiera barriärer och sedan arbeta målstyrt med barns delaktighet.

4. Teori

Nedan presenteras de två teorier som är relevanta för studien. Först ges en översikt av Foucaults maktbegrepp. Denna teori erbjuder en förståelse för hur makt och kunskap är oskiljaktiga samt hur makt är ett relationellt begrepp som lever i interaktionen mellan individer. Sedan följer en redogörelse av Shiers modell *vägar till delaktighet*. Modellen beskriver detaljerat de olika nivåerna och stegen av delaktighet samt hur en individ eller organisation kan arbeta för att vidare involvera barn i beslutsprocesser.

4.1 Foucaults maktbegrepp

Michel Foucault var en samhällsteoretiker som levde mellan 1926 och 1984. Hans teori om vad makt är och dess olika egenskaper har varit och är fortfarande betydelsefull inom modern samhällsforskning. Foucault (2008) menade att det är omöjligt att konstruera en teori som är allmängiltig. Det närmsta, menar Foucault, som vi kan komma är att försöka förstå de mindre fragmenten av företeelser i vårt samhälle, vilket endast är möjligt genom att förstå den sociala kontexten samt de maktförhållanden som råder.

Foucault belyste hur makt kan vara både *synlig* och *osynlig* (Nilsson, 2008, s. 94). *Synlig makt* är den makt som redovisas i dokument och som är öppet praktiserad. Det vill säga de olika regler och förordningar som pedagoger i förskolan förhåller sig till och som ger dem legitimitet att utöva makt. Parallellt, existerar den *osynliga makten* som grundar sig i den befintliga maktstrukturen, men som förstärks när individen med maktövertag inte kontrolleras. Den osynliga makten är subtil och inte skriven i någon text men är närvarande i varje möte mellan barn och pedagog. Pedagogerna besitter egenskaper som i sig medför makt och tolkningsföreträde, så som ålder, utbildning och professionell position. Barnen är beroende av att pedagogerna ger dem utrymme att komma till tals samt, stöttar dem i denna process.

Nyckeln till att utöva makt, menar Foucault, ligger i kunskap och kunskap kan därför inte separeras ifrån makt.

”Det är inte möjligt att utöva makt utan kunskap, det är omöjligt för kunskapen att inte framkalla makt” (Nilsson, 2008, s. 84)

Enligt Foucault, har varje samhälle sin egen makt-kunskapsregim och de som besitter den rådande kunskapen är de som har potential att utöva makt. Samhället använder teknik (handling) och teknologi (kunskap) för att driva igenom sin ”sanning”. Kunskapen fungerar som en sorts kontroll, där alternativa sätt att tänka eller agera inte accepteras (Foucault, 2010, s. 32). Förskolan är en institution som, genom den teknologi de får av Skolverket, använder teknik i form av utbildning för att praktisera den rådande ”sanningen”. Den kunskapsdisciplin som är legitimerad inom förskolans makt-kunskapsregim blir där med nödvändiga att behärska för att utöva makt inom förskolans lokaler.

Foucault beskrev makten som relationell, då den förändras i varje ny interaktion mellan individer. Denna cirkulära karaktär innebär att makt inte latent vilar hos en individ, utan att många olika individer och grupper kan utöva makt i ett ständigt växelspel. Han menade vidare

att makt bara finns då den utövas, det vill säga genom agerande och handling (Foucault, 2008). De två förutsättningar för makt: kunskap/teknologi och agerande/teknik, innebär att barn i förskolan är beroende av att få kunskapen men även av att få utrymmet och möjligheten att agera. Makt blir därmed inte något som pedagogerna kan ge till barnen, utan en process som de måste utbilda och stötta barnen i.

Redan innan barnkonventionen blev lag, fungerade konventionens artiklar som riktlinjer att arbeta efter. Barnkonventionen har därmed länge varit den dominerande kunskapen inom svensk barnomsorg. Denna kunskap ger på så sätt pedagoger, som har kunskap om barnkonventionen samt pedagogisk skicklighet, makt över de som inte har det. Intressant med just barnkonventionen som kunskap, är att artiklarna förespråkar delad makt och inflytande till barn. Det vill säga den förespråkar att de som har kunskapen att utöva makt (vuxna), stöttar de som inte har det (barn) i att få kunskap för att utöva makt. Här finns en koppling till Adams och Inghams forskning om hur en av barriärerna till barns delaktighet är brist på information och hur barn är beroende av vuxna för att få kunskap och därigenom makt.

Enligt Foucaults maktbegrepp är de med färre resurser dock inte helt maktlösa. Individer kan välja hur samarbetsvilliga de vill vara (Foucault, 2002, s.105). I förskolan innebär detta att barn inte endast är beroende av att pedagogerna ger dem möjlighet att utöva makt, utan de kan i deras val av agerande påverka maktbalansen. Till exempel kan ett barn välja hur mycket eller lite de vill berätta för en pedagog, eller i vilken utsträckning de vill engagera sig i en aktivitet. De kan även ifrågasätta pedagogerna och på så sätt göra motstånd. Ju fler barn som motsätter sig det rådande systemet, desto svårare blir det för pedagogerna att fortsätta i samma bana. Genom motstånd och valet att agera eller ej, fortsätter maktens växelspel.

4.2 Shiers – Vägar till delaktighet

Barnrättsforskaren Harry Shier genomförde 2001 en studie om barns delaktighet i beslut som rör dem och fann att barn ofta har starka önskemål om att få uttrycka sina åsikter. Shier argumenterade att tron att barn är nöjda med att ”bara få leka” och låta de vuxna ta alla beslut åt dem, är inkorrekt. Anledningen till att barn inte uttrycker sin åsikt kan ofta bero på en dålig relation mellan barnet och den vuxne. Om barnet inte känner tillit till den vuxne eller har dåliga erfarenheter ifrån att tidigare ha uttryckt sin åsikt, hämmar det barnets framtida möjligheter till delaktighet (Shier, 2001, s 6).

Shiers studie resulterade i den teoretiska modellen *Vägar till delaktighet*, som är framtagen för att öka barns delaktighet i linje med barnkonventionen artikel 12.1. Modellen består av

fem delaktighetsnivåer och tre steg av engagemang. En individ eller organisation kan befinna sig på olika steg och nivåer samtidigt då sociala interaktioner är ständigt föränderliga. För att kunna identifiera sin nuvarande position erbjuder modellen en särskild fråga för varje steg på varje nivå (se appendix 1). Dessa femton frågor vägleder även läsaren till att se hur de kan ta nästa steg mot ökad delaktighet. Den gräns som FN har satt som minimum att uppnå för länder som signerat barnkonventionen ligger i Shiers modell på nivå 4 och steg 2: ”möjligheter till att barn involveras i beslutsfattande processer” (ibid s. 5).

Stegen av engagemang består av *öppningar, möjligheter och skyldigheter*. *Öppningar* sker när den vuxne tar beslutet att arbeta på ett valt sätt. Det är det första steget och ibland stannar engagemanget där. I steg två, *möjligheter*, befinner sig den vuxne och barnet i en situation där det är möjligt att arbeta på det valda sättet. Det vill säga behov av till exempel kunskap, tid och färdigheter är tillgodosedda. Det tredje och sista steget av engagemang, *skyldigheter*, uppstår då beslut har tagit på organisationsnivå att man ska arbeta på det utvalda sättet.

Den första delaktighetsnivån är *barn blir lyssnade till*. På den här nivån krävs det endast att den vuxne är beredd att lyssna på barnet om hen självmant uttrycker sin åsikt. Initiativet ligger alltså hos barnet och den vuxne har en passiv roll i lyssnandet.

Nivå två innebär att *barn får stöd att uttrycka sina åsikter och synpunkter*. Här har ansvaret förflyttats till den vuxne som aktivt måste arbeta för att skapa en tillåtande kultur där barnet känner sig trygg med att uttrycka sina åsikter. Den vuxne måste även identifiera eventuella hinder för barnet att uttrycka sig, och sedan stötta barnet i att övervinna dessa.

På nivå tre ska *barns åsikter och synpunkter beaktas*. Medan nivå två innebär att barn ska få stöd att uttrycka sina åsikter, innebär nivå tre att dessa åsikter även måste beaktas. Dock betyder det inte att de nödvändigtvis får sin vilja igenom då det ofta finns många olika faktorer som påverkar ett beslut. Barnens ålder och mognad spelar in, men även faktorer som tid, antalet närvarande pedagoger och andra resurser kan komma att påverka beslutet.

Nivå fyra innebär att *barn involveras i beslutsfattande processer*. Här räcker det inte med att enbart fråga och lyssna på barnens åsikter, utan barnen måste även vara aktivt delaktiga i själva beslutstagandet. Detta ställer höga krav på den vuxne, då denne måste kunna ge barnet de kunskaper som behövs för att förstå processens olika delar.

Den femte, och sista nivån, innebär att *barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande*. Detta kräver att den vuxne är beredd att lämna ifrån sig en del av den makt hen har. Ordet

”delar” är här av betydelse, då den vuxne bör reflektera över vilka tillfällen som kan verka positivt för barnets delaktighet och vilka tillfällen som är över barnets ålder och mognad.

4.3 För- och nackdelar

Shiers modell bidrar med en förståelse för de olika delaktighetsnivåerna som existerar i förskolan. I samtliga av Shiers nivåer av delaktighet beskrivs det ansvar som ligger på den vuxne och modellen förklarar därmed hur pedagogerna behöver arbeta för att möjliggöra barns delaktighet. Foucaults maktbegrepp bidrar med att förklara hur makt fungerar och vilka faktorer som påverkar maktförhållandet. Begreppet förklarar även relationen mellan kunskap och makt vilket är högst relevant i förskolan. Tillsammans ger Shiers modell och Foucaults maktbegrepp ett analysverktyg där den komplexa frågan om delaktighet och makt kan studeras och belysas på ett sätt som är relevant för frågeställningen: hur tillförsäkrar pedagogerna i förskolan att barnens åsikter blir hörda och att barnen blir delaktiga i utbildningen?

Dock finns det begränsningar med de två valda teorierna. Shiers modell belyser inte den roll som barn spelar i sin egen delaktighet. Shier menar att barn alltid vill vara delaktiga och att det är den vuxne som ska locka fram och stötta barnet i att uttrycka sin åsikt. Med detta antagande, behandlar hans modell inte barnets vilja samt rättighet att vara passiv. Även Foucaults maktbegrepp har sina nackdelar och kan ses som motsägelsefull då han menar att makt kräver kunskap, samtidigt som de utan kunskap kan utöva makt genom motstånd. Vidare, som Foucault själv uttryckte det, är maktbegreppet inte en heltäckande eller allmängiltig teori. Foucaults sätt att skriva om makt och lyfta fram de små fragmenten i samhället innebär att mycket av tolkningarna av hans teorier blir just en subjektiv tolkning.

5. Metod

Den här uppsatsen är en kvalitativ studie som använder fallstudie som strategi för att beskriva barns delaktighet i förskolan (Denscombe, 2018). En fallstudie syftar till att studera ett väl avgränsat fall och med detta se subtiliteter och detaljer. Genom att med en fallstudie gå på djupet samtidigt som man har ett holistiskt perspektiv, kan man se sambanden mellan de olika facetterna som existerar i förskolan. Detta är särskilt av vikt i den här studien då situationer där barn är, eller inte är, delaktiga inte är isolerade ifrån resten av förskolans verksamhet. Allt ifrån personalsituation, barngruppen, rektorer, läroplansmål, lokaler med mera påverkar barnens möjlighet till delaktighet.

5.1 Semistrukturerad individuell intervju

Syftet med en individuell semistrukturerad intervju är att få deltagarnas bild av hur barnen är delaktiga i förskolans utbildning samt deras syn på arbetet med barnkonventionen.

Semistrukturerad syftar på att det finns ett förberett intervjuunderlag (se appendix 4) med ämnen och frågor att gå igenom, men samtidigt en stor flexibilitet vad det gäller ordningen som ämnena behandlas i. En stor fördel med denna metod är att utrymme ges åt deltagaren att utveckla sina svar och eventuellt ta upp aspekter som inte tänkts på. Intervjuerna kan därför utvecklas och frågorna ändras något efter hand (Denscombe, 2008, s. 269) Fokus ligger på deltagarnas sanning och perspektiv, inte mina egna förutfattade tankar om deras arbetssätt. Intervjuunderlaget består därför av öppnafrågor som bjuder in till reflektion. Där tillfälle ges kommer deltagarna bes att ge exempel eller förklara utförligare vad de menar. Detta för att stämna av att jag har förstått dem rätt och inte av bekvämlighet eller okunskap antagit vad de menar (Crang & Cook, 2007. s. 70).

5.2 Icke-deltagande systematisk observation

Då jag vill se hur barns delaktighet ser ut i praktiken, med så lite påverkan som möjligt av min närvaro, har jag valt att använda mig av icke-deltagande observationer (Bryman, 2018, s. 176). Det innebär att jag är närvarande och observerar men inte deltar i de aktiviteter som pågår. Syftet är att så mycket som möjligt smälta in i miljön; att kunna se och höra det som pågår utan att störa händelseförloppet.

Systematiskobservation är ett planerat sätt att utföra observationer på, och innebär användandet av ett observationsschema. Schemat innehåller förutbestämda händelser som ska registreras för att sedan kunna beräkna dess frekvens (Denscombe, 2018, s. 300).

Observationsschemat som är konstruerat för den här studien, är baserat på Shiers modell *Vägar till delaktighet* och inkluderar modellens fem nivåer och två av modellens tre steg (se appendix 5). Det tredje steget *skyldigheter* är inte med i observationsschemat, då detta hänvisar till beslut på organisationsnivå. Genom att dokumentera var gång en nivå av delaktighet uppstår, strävar observationerna till att få en uppfattning om på vilken nivå delaktighet förekommer och hur dessa ser ut i verkligheten. Slutligen, bidrar observationer även till att komplettera intervjuerna.

5.3 Fördelar och nackdelar

Fördelen med att göra en fallstudie bestående av semi-strukturerade intervjuer och observationer ligger i dess flexibilitet. Under intervjun kan deltagaren och intervjuaren

behandla de olika ämnena i den ordning som faller sig naturligt. Ofta kan frågor ha besvarats redan innan de ställts och tid kan då istället läggas på att gå på djupet eller täcka nya infallsvinklar som kommit upp under intervjun (Bryman, 2018). Observationerna bidrar till att med egna ögon se hur utbildningen ser ut i praktiken. De medför möjligheten av få en bättre förståelse för de olika ämnena som deltagarna talar om samt att väcka nya frågor.

Begränsningen med en fallstudie är att den inte är generaliserbar (Denscombe, 2018, s. 97). Studien gör därför inga anspråk på att vara generaliserbar eller representera alla förskolor. De empiriska observationer och intervjuer som ingår i studien genomförs inte för att utvärdera eller på något sätt kritisera pedagogernas arbete. Snarare bidrar studien till att *förstå och beskriva* hur barn i just detta förskoleområde görs delaktiga, samt vilka faktorer som påverkar deras delaktighet positivt och negativt.

5.4 Alternativa kvalitativa metoder

Ett alternativ till individuella intervjuer är gruppintervjuer eller fokusgrupper. Då pedagoger arbetar och reflekterar över sitt arbete i arbetslag, och genom detta ofta blir bra på att ta vara på och komplettera varandras styrkor, ville jag se hur de individuellt ställer sig till de olika ämnena i intervjuunderlaget. I en gruppintervju finns risken att deltagarna inte är helt uppriktiga; detta kan bland annat bero på rädsla för att göra bort sig inför kollegorna genom att ha åsikter som inte anses godkända eller på rådande maktförhållandet som existerar i arbetslaget. För att försäkra att deras individuella tankar och perspektiv kommer fram, valde jag därför att utföra intervjuerna individuellt.

I stället för icke-deltagande observationer hade jag kunnat välja deltagande observation, men i och med att värdet i observationerna ligger i mötet mellan pedagog och barn vill jag så lite som möjligt påverka denna interaktion. Valet hade även kunnat vara en ostrukturerad observation utan ett observationsschema. Problemet med ostrukturerad observation är dock övervägningen av vad som ska uppmärksammas och registreras under observationen. Det görs alltid ett medvetet eller omedvetet urval. Genom att ha ett observationsschema har övervägandet och beslut om vad som ska observeras tagits i förväg vilket bidrar till att observationerna blir relevanta för studien (ibid, s. 302).

5.5 Etik

Alla forskningsprojekt måste göra etiska överväganden vid valet av hur ett fenomen ska studeras. Då den här studien innefattar observationer av barn, som är en sårbar grupp, är etiken särskilt viktigt. För att reflektera över studiens etik valde jag därför att använda mig av

de fyra grundläggande principerna: skydda deltagarnas intresse, garantera att deltagandet är frivilligt och baserat på informerat samtycke, undvika falska förespeglningar och bedriva vetenskaplig integritet samt följa den nationella lagstiftningen (Denscombe, 2018, s. 439).

För att skydda deltagarnas intresse kommer jag att vara noga med att hantera all information konfidentiellt, både barns och pedagogers. Det kan vara känsligt för deltagande pedagoger om åsikter går att spåra till individnivå, på grund av för risken för motsatta åsikter hos rektor, kollegor eller vårdnadshavare. Vid intervjuprotokoll kommer deltagarna därför endast identifieras med ett deltagarnummer. Inspelningar kommer att raderas efter att studien är klar. Jag kommer inte att ta med citat eller parafraiseringar i analysdelen, utan deltagarens samtycke, om dessa medför en risk för att deltagarens identitet avslöjas.

För att garantera att deltagandet är frivilligt och baserat på informerat samtycke kommer alla deltagande pedagoger få både muntlig och skriftlig information om studien innan de påbörjar eventuellt deltagande. De kan när som helst under studiens gång avbryta sin medverkan eller hoppa över ämnen under intervjun. Gällande barnens deltagande i observationer kommer jag att presentera mig själv, enkelt förklara varför jag är där och fråga om det är ok att jag sitter med vid tex matstunden, samlingen eller leken. Jag kommer även en tid innan observationerna stämma av med pedagogerna att alla barnen som är där vid observationstillfället har skriftligt godkännande att medverka i dokumentationer.

Genom att vara öppen och ärlig om studiens syfte och metod undviker jag falska förespeglningar. Både under empirin och analysen strävar jag efter att vara objektiv och rättvis i mitt arbete och på så sätt bedriva vetenskaplig integritet. Andra forskares arbete som används i studien kommer tydligt att refereras till för att visa deras bidrag till forskningsämnet.

Slutligen, gällande etiska överväganden, kommer studien att följa nationell lagstiftning. Lagen om GDPR gäller vid besök av förskolor och jag kommer därför inte att spela in ljud eller film, eller ta fotografier vid observationerna i barngrupp. Det material som samlas in kommer förvaras i mitt hem i ett dokumentskåp som endast jag har tillgång till. Med dessa etiska övervägande i åtanke, anser jag att studien kan bidra till att identifiera hur barns delaktighet kan se ut i förskolan samt ge möjlighet till positiva lärdomar, utan att riskera deltagarna drabbas av fysisk eller psykisk skada.

5.6 Urval

Det förskoleområde som valts ut i den här studien har valts för att det är ett område som aktivt arbetar med barnkonventionen. Förskoleområdet har tydliga mål och riktlinjer, vilka medför att anställda pedagoger kontinuerligt deltar i kompetensutveckling för att främja barns delaktighet. Pedagogiken bygger på ett relationistiskt förhållningssätt, med övertygelsen att barn lär sig genom att lyckas.

Av förskoleområdets tre förskolor, ingår två förskolor i studien. De avdelningar som ingår i studien är avdelningar som jag inte har någon personlig anknytning till, varken till barn eller pedagoger.

5.7 Förförståelse

Jag har flera års erfarenhet av arbete i förskola och är därmed väl insatt i de olika styrdokument som utbildningen bygger på. Det medför även att jag har erfarenhet av vanligt förekommande rutiner inom förskolan samt är medveten om möjligheter och begränsningar med dessa. Min förförståelse kan vara till fördel både under intervjuer och observationer då jag är van vid att söka efter öppningar och möjligheter till att göra barn delaktiga. Min tid i förskolans värld bidrar även till att jag förstår pedagogernas diskurs; deras ordval, dess teoretiska sammanhang samt de regler och konstruerade system som påverkar deras handlingar (Gubrium & Holstein, 1997, s. 54).

Det finns dock nackdelar med att vara nära forskningsobjektet. Till exempel finns risken för att börja styra intervjuerna för mycket och tro sig veta svaren i förväg. Min egen förförståelse kan inte helt suddas ut, utan mina erfarenheter kommer på något sätt att påverka konstruktionen av studien. Jag måste därför vara medveten om mina egna förutfattade meningar och arbeta aktivt med att inte låta min förförståelse hindra möjligheten till att ta in ny kunskap (Denscombe, 2018, s. 127).

5.8 Genomförande

I början av studien kontaktade jag ansvarig rektor för ett av förskoleområdena i den kommun där jag är bosatt. Efter att ha fått rektorns godkännande kontaktade jag pedagoger för att boka tid och datum för intervjuer och observationer. Det visade sig dock när det närmade sig att börja med intervjuerna att få pedagoger var villiga att delta i en individuell intervju, men gärna ställde upp på observation och gruppintervju. Jag kan bara spekulera att pedagogerna kände att deras kunskaper om barnkonventionen skulle komma att bedömas, trots att syftet med intervjun beskrevs vara utifrån ett pedagogperspektiv. Jag utökade därför min studie till

en annan förskola, inom samma rektorsområde, och valde denna gång att besöka de olika avdelningarna och muntligen berätta för pedagogerna om studien. Detta gav bättre resultat och alla pedagoger som jag talade med var villiga att ställa upp både på intervju och observation.

När jag började genomföra intervjuerna märkte jag tidigt att det fanns faktorer som jag inte kunde kontrollera. Då förskolan är en utbildning som kräver närvarande pedagoger, var det inte alltid möjligt att genomföra intervjuerna i ett enskild rum. Detta medförde en viss distraktion, samt att jag inte vid varje intervju kunde använda mig av ljudinspelning. Det positiva med att genomföra intervjuerna i de lokaler där pedagogen arbetade var att de kunde visa sina lärmiljöer som ofta var kopplade till arbetet med barns delaktighet. Många ville gärna börja besöket med att visa runt på avdelningen. Jag tog detta tillfälle till att känna in miljön samt bygga en rapport med pedagogen för att sedan sätta oss ner och påbörja intervjun. Detta visade sig vara ett givande sätt att börja intervjun då konversationen sedan flöt på mer naturligt.

Observationsschemat användes som underlag vid observationerna. Då ett barns delaktighet observerades registrerades detta på schemat. Samtidigt skrevs även specifika interaktioner ner för att bidra med exempel på hur delaktigheten såg ut i praktiken. Det visade sig att dessa observerade interaktioner var ett bra och förtydligande komplement till intervjuerna. Vid observationerna placerade jag mig i ett hörn på avdelningen och försökte så mycket som möjligt att vara icke-deltagande. Dock är barn nyfikna och att helt låtsas som jag inte var där var inte möjligt. I stället fann jag att bemöta barnen när de kom till mig, men inte själv ta initiativ till kontakt, var en välfungerande metod. Det innebar att jag vid vissa tillfällen kunde sitta och rulla en boll till ett barn samtidigt som jag observerade en interaktion som pågick några meter bort.

6. Empiriska resultat och analys

I det här avsnittet presenteras resultat och analys av tio intervjuer och fyra observationer. Studiens syfte är att undersöka hur pedagoger i förskolan tillförsäkrar att barnens åsikter blir hörda och att barnen blir delaktiga i utbildningen. Under studiens intervjuer och observationer identifierades sex olika teman som var återkommande gällande barns delaktighet: verktyg för delaktighet, makten över lärmiljön, samlingsenheten, den fria leken, barriärer mot delaktighet och kompetenta barn – en ny kunskapsregim. De empiriska resultaten kategoriserades och

presenteras enligt temana, för att sedan analyseras utifrån Shiers delaktighets modell och Foucaults maktbegrepp.

6.1 Verktyg för delaktighet

När jag talade med pedagogerna om hur de arbetar för att göra barn delaktiga, var det näst intill alla som valde att först berätta om de olika metoder de använder för att stötta barn i att uttrycka sin åsikt. Dessa verktyg kunde variera beroende på barnets ålder och mognad. Oftast användes bildstöd och tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK). TAKK gör att samtalets tempo saktas ner och de meningsbärande orden i samtalet förstärks med tecken. Bildstöd tydliggör vardagen för barnen och ger dem information om vad som kommer att ske under dagen. Även om dessa verktyg ursprungligen introducerats för att stötta barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar samt barn med försenat tal eller annat modersmål, så menade pedagogerna att det ger ett stöd till alla barn. Det nämndes av flera pedagoger att de märker ett större lugn i barngruppen när kommunikationen är tydlig och att bildstöd och TAKK var en stor bidragande faktor till detta.

”Barnen vill veta vad som kommer hända under dagen, precis som vi vuxna. Vi måste inkludera dem i detta så att de känner att de har kontroll över sin dag. Detta får gärna ta sin tid. Till exempel låter jag barnen logga in och ut sig själva i Tieto (förskolans närvarosystem) för att kunna se tydligt att nu börjar min dag, sen händer det här och det här, sen loggar jag ut och slutar min dag.” (Pedagog 9)

Dessa, och andra verktyg, som stöttar barnen i att förstå beslutsprocesser samt uttrycka sina åsikter visar att pedagogerna tar ansvar för barnens delaktighet. I linje med barnkonventionen artikel 12.1 *tillförsäkrar* pedagogerna att barnen har möjlighet att vara delaktiga. Det framkom en tydlig vilja att arbeta med dessa verktyg det observerades flera *öppningar* till att stötta barnen i att uttrycka sig. Men för att gå steget längre, från *öppningar* till *möjligheter*, krävs att pedagogerna har tiden att ta fram och använda dessa verktyg. Det krävs även att pedagogen har kompetens i att använda verktygen och kan förmedla detta till barnen. Här kunde jag observera att pedagogerna hade kompetensen men att *möjligheter* stundtals gick förlorade på grund av att andra barn krävde uppmärksamhet och att pedagogen då inte kunde vidare stötta de barn som behövde lite längre tid att uttrycka sig.

6.2 De fasta rutinerna

Vid observationerna i förskolan framgick det ganska tidigt att det finns många moment under dagen där barn inte har någon möjlighet till delaktighet. Det rör sig om rutiner så som

mattider, städ, utgång och vila där de vuxnas makt är total. Dessa rutiner är fasta för att verksamheten ska fungera för all personal och måste därför helt enkelt ske vid en viss tid och på ett visst sätt. I de yngre barngrupperna observerades fler tillfällen där rutiner var fasta och inte påverkbara, än bland de äldre barngrupperna. Pedagogerna motiverade dessa rutiner med att de besluten låg över barnens mognad och ålder. Precis som pedagogerna uttryckte, menar Shier att delaktighet inte är detsamma som att alltid få sin vilja igenom. Shiers förklarar att inte alla beslut är lämpliga för barn att vara med och besluta om, utan att det är de vuxnas ansvar att urskilja när det är lämpligt för barn att vara delaktiga (Shier, 2001, s. 7).

”Vissa beslut är inte lämpliga för barnen att ta, det blir för mycket för dem. Då är det bättre att vi berättar för dem att nu är det så här och detta är vad vi ska göra nu. Man kan lägga över för mycket ansvar på dem vilket gör det svårt och obegripligt för dem.” (Pedagog 5)

Både vid observationerna och intervjuerna framkom det tydligt att de rutiner som barnen ej kunde påverka nästintill alltid förklarades för barnen. Istället för att enbart säga nej, förklarade pedagogerna varför. På så sätt blir detta en process i att förmedla kunskap till barnen, och därmed en del i arbetet med att göra barn delaktiga.

”Av personalskäl måste vi alla gå ut vid en viss tid. Ibland kanske man önskade att det inte var så, men om man förklarar för barnen varför så har de lättare att acceptera det.”

(Pedagog 9)

Genom att pedagogen lyssnar på barnet och sedan förklarar varför det inte kan få göra en viss sak, förmedlar pedagogen kunskap om hur förskolan och barnets vardag fungerar, vilka regler och rutiner som existerar. Enligt Foucaults teori kommer barnen aldrig kunna utöva makt om de inte först får utbildning inom den rådande kunskapen och om hur beslutsprocesser fungerar. Barnen måste få tillgång till grunden av hur samhället fungerar för att ha en chans att påverka. Genom den kunskap som barnen får kan nya maktförhållanden produceras (Foucault, 2002). Skulle pedagogerna helt lägga över ansvaret för att ta beslut åt barnen skulle detta kanske på kort sikt ses som något positivt, rent av en utopi. Ganska snart skulle dock konflikter uppstå då barnen inte har tillräckliga kunskaper för att förvalta denna makt och det ansvar som medföljer. Den här sortens inflytande står i rak motsats till syftet med barnkonventionen och ett relationistiskt förhållningssätt, som grundar sig i att barn lär sig av att lyckas. Enligt Shier behöver barn empati för medmänniskor och förståelse av demokratiska beslut. De fasta rutinerna i förskolan, när förklarade för barnen så att de kan se helheten, bidrar till en utbildning inom demokrati; grundläggande kunskap för lyckad delaktighet.

6.3 Makten över lärmiljön

Det visade sig under studiens gång att de barngrupper som består av äldre barn, tre- till sexåringar, arbetar mycket med lärmiljön som en metod för att göra barnen delaktiga. En pedagog beskrev att när en ny lärmiljö skapades så pratade pedagogen först med barnen om vilka idéer och tankar de hade, parallellt med att de observerade barngruppens intressen. De kunde på så sätt se både det som uttrycktes i tal men även det outtalade. När sedan själva arbetet med att fysiskt skapa miljön tog vid, fick barnen vara med och flytta möbler, ta in material och skapa rummet. Det framkom att pedagogerna ofta fick ta ett steg tillbaka och påminna sig själva om att lärmiljön inte behövde vara klar på en dag. Pedagogernas erfarenhet var att vuxna helst ville avsluta ett projekt så fort som möjligt och få rummet klart, medan barnen hellre höll det levande och skapade en lärmiljö som var ständigt föränderlig. För de vuxna kunde leken och lärandet börja när rummet var klart, medan för barnen var skapandet av rummet själva lärandet.

”Barn är ofta väldigt flexibla när vi skapar nya miljöer, de testar gärna. Det är vi vuxna som låser oss, hur vi tycker att en miljö ska se ut. Där kan vi lära oss av barnens nyfikenhet.”

(Pedagog 4)

Här kom diskussionen upp om huruvida det är ok att flytta material ifrån en miljö till en annan. Vissa pedagoger upplevde det som att det blev kaos och oordning om material flyttades fritt, och att det då inte gick att hitta någonting. De ansåg det vara ett vuxenansvar att styra över var material fick vara för att på så sätt vidhålla ordning. Pedagogerna utövade genom detta både *synlig* och *osynlig makt*, för att behålla kontrollen över lärmiljön. Andra pedagoger berättade att de hade testat att låta barnen ta ansvaret för var material fick vara. De beskrev den första perioden som svår, då de fick stoppa sig själva när de ville begränsa barnen. Efter en tid märkte de dock att barnens lekar utvecklades när de fick blanda materialen så som de själva ville. Att kunna blanda byggklossar med plusplus och ritpapper bjöd in till lekar som fångade barnen på ett annat sätt än materialen tidigare gjort var för sig.

”När barnen får vara med och ge sina åsikter om lärmiljöerna och detta genomsyrar arbetet kan vi fånga dem. Vi måste vara flexibla och lyssna på deras åsikter för att sedan utmana dem vidare i vad vi anser att gruppen behöver.” (Pedagog 1)

Den process pedagogerna här beskrev handlar om att våga lita på barnens kompetens. Att som pedagog aktivt lyssna på vad barnet säger och möta deras tankar. Ofta innebär det en utmaning för pedagogerna att se verkligheten utifrån barnets perspektiv och våga följa med på

barnets tankemässiga resa. Pedagog 1 beskrev att det i början fanns en rädsla för det skulle bli kaos och att så fort man släpper på tidigare satta gränser blir det svårt att veta var den nya gränsen går. Efter en nervös start såg dock pedagogerna hur barnen tog ansvar för miljöerna de vågade mer och mer dela på makten om lärmiljöerna. Att lita på barnens kompetens och inte vara beroende av rigida regler är grunden i det relationistiska förhållningssättet. Ofta är vuxna beroende av regler för att känna att de har kontroll (Juul, 2018). I takt med att vi kommunicerar och lyssnar på både barn och vuxna, försvinner behovet av allt för många regler och vi kan börja lita på att vi visar varandra ömsesidig respekt och hänsyn.

6.4 Samlingen – en dialog eller monolog?

Samlingens vara eller icke-vara samt dess syfte har länge varit en omdiskuterad fråga. Det visade sig under studiens gång att det fortfarande är ett ämne som pedagogerna har delade meningar om. En del såg samlingen som en öppen dialog med barnen där man samlades och pratade om sådant som barnen var intresserade av eller som de ansågs behöva utbildning i, med stöttning av en pedagog. Samlingens syfte var, enligt dessa pedagoger, träning i sociala färdigheter så som turtagning och dialog. Genom att bjuda in till dialog flyttas även en del av ansvaret för samlingen över till barnen. Det var allas ansvar att innehållet var intressant och aktuellt för gruppen. Jag observerade skickliga pedagoger som kunde involvera barnen i samlingen, förklara och göra dem delaktiga i beslutsprocesser, samtidigt som de stöttade barnen i att hålla samtalet till det aktuella ämnet. Delaktigheten var vid flera tillfällen, enligt Shiers modell, på nivån *barn delar på ansvar och inflytande över beslut*.

En del pedagoger såg istället samlingen som deras chans att ge och förmedla kunskap till barnen i monologform. De menade att om barnen inte var intresserade av innehållet och började bli otåliga, handlade det om att pedagogen i sig inte var intressant nog och därför inte lyckades fånga sin publik. Ansvaret för samlingen låg alltså helt hos pedagogen och även så makten. Här kunde det tydligt observeras en oro från pedagogerna över att ge barnen allt för mycket utrymme vid samlingen, då detta riskerade att konversationen hamnade allt för långt i väg ifrån det som planerats att prata om. Vid dessa tillfällen låg initiativet att uttrycka sin åsikt helt på barnen och barnens delaktighet låg därmed som högst på nivån *barn blir lyssnade till*. Genom Foucaults maktbegrepp kan vi dock se att även om pedagogen väljer monologformen av samling, betyder detta inte att barnen är helt maktlösa. Foucault menade att makt alltid är närvarande och med detta att alla individer deltar i maktspelet (Foucault, 2002, s.105). Vid samlingen kan ingen välja att stå utanför, då även valet att vara passiv påverkar maktförhållandet samt att valet att göra motstånd är ständigt närvarande.

Det kan argumenteras att monologen, där en pedagog för hela samtalet, är relevant i barns träning på att vänta och impuls kontroll. Samt att informationen som ges till barnen under samlingen är en del av den kunskap de behöver för att vid andra tillfällen vara delaktiga. Motargumentet är att en samling för barn under fem år utan delaktighet, trots goda intentioner om lärande, inte är en lämplig metod för att träna på dessa färdigheter. Frågan om samlingen ska vara en monolog eller dialog och hur den rent praktiskt ska ta form kommer med all säkerhet fortsättas att debatteras. I slutändan handlar det för pedagogerna om att målet och syftet med samlingen kan motiveras enligt läroplanen samt att den går i linje med barnkonventionen.

6.5 Den fria leken

Den fria leken är trots sitt namn inte helt fri utan till viss del styrd av de vuxna. Det finns till exempel regler om var barnen får leka, vilka träd de får klättra i samt hur många de får vara på en viss gunga. Dessa regler, menade pedagogerna i studien, faller under deras vuxenansvar och finns där för barnens säkerhet. Här praktiserar pedagogerna *synlig makt* och tar beslut som får legitimitet genom deras position som pedagog. Samtidigt, i den fria leken, utövas den *osynliga makten*. Pedagogens närvaro i sig för med sig makt över barnens lek och pedagogerna kan här välja vilket förhållningssätt hen har till barnens fria lek och på så sätt med närvaro och kroppsspråk styra leken, mer eller mindre.

Observationerna i studien visade på många möjligheter för barn och vuxna att dela på makt och ansvar *inom* den fria lekens regler. Vid flera tillfällen när några barn drog i gång en lek, fungerade pedagogerna som stöttande medregissörer i motsats till styrande aktörer. När barnen kom med idéer till pedagogerna möttes de av frågor så som ”hur tycker du vi ska göra det?” eller ”vad behöver ni för att göra det?”. Genom att pedagogerna visade intresse och utmanade barnen i deras lekar, innebar den fria leken till stor del träning i åsiktsuttryckande och problemlösning för barnen.

Under observationerna av den fria leken registrerades flertalet tillfällen där barnen fick stöd av en pedagog att uttrycka sin åsikt under lek med ett annat barn. Det handlade ofta om situationer där ett barn sagt ”nej” eller ”stopp” och det andra barnet inte lyssnat. En närvarande pedagog kunde då gå in och stötta barnet som försökte uttrycka att de inte tyckte om det som pågick. Detta medförde att även barnen tog på sig rollen att stötta varandra i att uttrycka sina åsikter. Jag observerade bland annat ett barn som försökte uttrycka att de ville hoppa på en större gunga. Då barnet inte fick gehör ifrån gruppen, kom ett annat barn och sa

”Elin vill hoppa på gungan, kan ni stanna?”. En pedagog nämnde detta fenomen, när barnen stöttar varandra, som kvittot på att deras arbete med barns delaktighet har fått resultat. Hon menade att göra barn delaktiga inte har ett egenvärde i sig om det inte gick längre än just den interaktionen. I stället, menade pedagogen, är förskolan en utbildning där barn kan träna på att vara delaktiga och hur demokrati fungerar;

”Här får barn testa, om det går åt skogen så diskuterar vi varför och testar igen. Hur vi pratar med och behandlar barnen lägger grunden för hur de sedan behandlar varandra.”

(pedagog 5)

En annan, vanligt förekommande situation, var när två barn var oense om hur en lek skulle gå till och en pedagog gick in och hjälpte till. Inte för att ta ett beslut, utan som en förstärkning av barnens olika röster. Detta skedde genom att barnet sa vad de tyckte och pedagogen sedan hjälpte till att förtydliga barnets åsikter, för att sedan göra samma sak åt det andra barnet. På så sätt fick de båda barnen stanna upp och lyssna på varandra för att sedan tillsammans komma fram till en lösning. Genom att ge barnen kunskap om hur de kan uttrycka sin åsikt för att få den hörd, ger pedagogerna barnen möjlighet att utöva makt. Pedagogens beslut att enbart stötta barnen i att uttrycka sig, och inte med att lösa konflikten, bidrog till att barnen fick ta beslutet om hur de skulle lösa problemet och därmed ansvaret för beslutet.

Foucault menade att makt endast kan utövas av de som har kunskap. Både pedagoger och barnen i den här studien hade en övervägande vilja att dela med sig av sin kunskap till varandra för att på så sätt tillsammans dela makt och ansvar över leken. Precis som Adams och Ingham poängterade ger barns delaktighet ringar på vattnet; barn som har fått sin åsikter hörda och beaktade blir även bättre på att uppfatta och beakta andras åsikter och värderingar.

6.6 Barriärer mot delaktighet

I de allra flesta observerade fall fanns det en tydlig *öppning* till att involvera barn i beslutsfattande processer. De pedagoger jag intervjuade och observerade var motiverade att arbeta för barns delaktighet och inflytande. För att arbetet ska gå ifrån *öppningar* till *möjligheter* krävs det dock att det finns resurser som gör det möjligt för pedagogerna att arbeta på det önskade sättet. De pedagoger som ingick i studien uttryckte att de upplevde de största barriärerna mot delaktighet var brist på tid samt bristande samsyn i arbetslaget.

I relation till brist på tid kände pedagogerna att de inte räckte till eller inte kunde vara så närvarande som de önskade. Vissa menade att det berodde på att barngruppen var för stor, medan andra tyckte att uppgifter så som administration och kringssysslor kom i vägen för

deras arbete med barnen. En pedagog beskrev att arbetet ofta blev reaktivt i stället för proaktivt när kringsysslorna tog pedagogens uppmärksamhet från barnen. Det blev då de barnen som krävde uppmärksamhet som oftast fick det, medan de som ”skötte sig själva” försvann i mängden. Pedagogerna uttryckte en vilja att få möjligheten att ge dessa barn mer tid för att de skulle få bli hörda och sedda. Pedagogerna menade att dessa barn behövde en mer aktiv stöttning som krävde närvaro. Till exempel handlade det om att prata med det barnet i en lugnare miljö, kanske inte vid samling eller matbord där alla andra barn lyssnar. Eller att se på barnets minspel och kroppsspråk för att förstå vad de vill. Pedagogerna menade även att, för att kunna stötta barnen i att göra sig hörda, måste det finnas en god relation mellan barn och pedagog. En relation där barnet känner tillit till pedagogen och pedagogen förstår barnets individuella sätt att uttrycka sig. En trygg barngrupp med goda barn-pedagog relationer är inget man kan stressa fram, utan det kräver resursen tid.

”Vi behöver reflektera för att prata om hur vi kan lyfta alla barn. Allt ska gå så fort och man har inte tid att involvera barnen. Då känner jag att jag kan förändra genom att visa hur jag arbetar. Barnen får vara delaktiga i allt, det får ta den tid det tar.” (Pedagog 9)

Den andra barriären, enligt pedagogerna, var bristande samsyn i arbetslaget. Alla som intervjuades uttryckte att de kände att de fått tillräckligt med utbildning inom barnkonventionen och relationistiskt förhållningssätt. Det som dock behövde utvecklas var hur arbetslaget tillsammans kunde göra verklighet av den utbildning de fått. Bristen på samsyn visade sig genom skillnader mellan det förhållningssätt som i teorin förespråkades och det faktiska förhållningssätt som förekom i barngruppen. Här använde ett par pedagoger ordet *kontrollbehov* för att beskriva skillnaderna i de olika förhållningssätten. De menade att när pedagoger hade olika mycket kontrollbehov i en barngrupp kan det skapa oro då det är svårt att komma överens om vilken betydelse barnens åsikter ska tillmätas. Här fanns en tydlig koppling mellan vad pedagogerna uttryckte och Willows tidigare forskning. Willow beskriver problematiken med vuxnas rädsla att förlora makten och hur denna påverkar barnens delaktighet. Vidare, förklarar Willow att barn inte är ute efter makt för att härska, snarare för att kunna förstå och påverka sin egen vardag (Willow, 2002, s. 47) En pedagog poängterade att det är omöjligt att ha exakt samma syn på allt, men att skapa fungerande samsyn i ett arbetslag handlar om att ha samma grundsyn och mål. För att skapa detta föreslog ett par pedagoger att planeringstid, vigd åt enbart reflektion, kan bidra positivt. Ett par pedagoger påpekade att de märkte stor skillnad när de inte kunnat delta på ett par reflektionstillfällen, att de kände sig ”utanför” arbetet vilket gjorde det svårare att arbeta i

barngruppen. Då så mycket av arbetet med barn bygger på de små skiftningarna och fasetterna blir det svårare att arbeta samspelt om man som pedagog inte varit med på reflektionstiden.

Pedagogernas skildringar av hur viktig samsyn är i arbetslaget visar på den roll som makt-kunskapsregimen har i förskolan. Dessa ständiga interaktioner och maktskiftningar kan även kopplas till vad Foucault beskrev som maktens dynamik. För att kunna utöva makt behöver pedagogerna vara uppdaterade med den senaste kunskapen; de måste vara införstådda med den rådande sanningen. Pedagogerna är beroende av kunskapen både för att kunna påverka inom arbetslaget och barngruppen, men även för att förmedla kunskapen i sin roll som pedagog.

6.7 Kompetenta barn – en ny kunskapsregim

Det visade sig att pedagoger som ingick i studien var villiga och positivt inställda till att arbeta med barns delaktighet i förskolan. De som hade arbetat i förskolan en längre tid menade att mycket har förändrats angående synen på barns kompetens. Då det tidigare var normen att barn skulle fyllas med kunskap, förespråkades idag det relationistiska förhållningssättet där barn är delaktiga och har inflytande över sin vardag och utbildning.

”Innan skulle alla barn göra exakt samma sak, vare sig de ville eller ej. Idag kan de uttrycka sina åsikter och intressen på ett annat sätt och de blir lyssnade på. Lärande blir då något positivt och jag tror det är bra för att förebygga skoltrötthet.” (Pedagog 10)

Pedagogerna som deltog i studien visade på hög kompetens i att föra arbetet ifrån *öppningar* till en *möjlighet*. Till exempel var barnen högst delaktiga i beslutet om *vad* de skulle äta. Maten dukades fram, antingen som buffé eller i mitten av matbordet, och barnen fick fritt välja vad de ville äta samt hur mycket. Intressant var att konversationerna om mat med barnen många gånger handlade om just det delade ansvaret de hade över maten. Att alla skulle få chansen att ta, att inte ta mer än man orkade äta upp. Då något barn ville ta all sås påminde en pedagog barnet om att såsen måste räcka till alla barn; barnets frihet att välja fick inte gå ut över de andra barnens frihet att välja. Vid dessa matsituationer fanns det möjligheter för barnen att delta i den beslutsfattande processen och för vuxna och barn att dela på makt och ansvar. En pedagog uttryckte följande angående sin syn på barns delaktighet:

”Barnen är inte tomma, de har mycket att bidra med och är kompetenta. Barnkonventionen befäster det vi länge jobbat för: att barn ska få vara med och bestämma. Vår uppgift är att stärka dem.” (pedagog 7)

Precis som ovan citerade pedagog var alla överens om att barn är kompetenta och att det finns ett värde i att involvera dem i beslutsfattande processer. Det relationistiska förhållningssättet blev ofta nämnt och hur detta genomsyrade utbildningen och den syn som pedagogerna hade på barnen. Jag observerade även en arbetsglädje hos pedagogerna när de beskrev sitt arbete med barns delaktighet. När jag frågade dem om deras barnsyn eller bad dem ge ett exempel från deras arbete där barnen fått vara med och ta beslut, var det många som med ett leende på läpparna började berätta om någon händelse som var speciell för just dem. En pedagog berättade en historia om hur hon hade planerat ett projekt där barnen skulle skapa en bro. Hon hade tagit fram allt material och planerat exakt hur den skulle konstrueras. När projektet sedan påbörjades märkte hon hur barnen blev entusiastiska och började komma med egna förslag. Pedagogen beskrev hur detta var problematiskt att hantera, då barnens tankar om projektet snabbt kom bort ifrån originalplanen. Pedagogen hade då två val: att styra projektet med järnhand så det blev ”rätt”, eller lyssna och ta i beaktning barnens synpunkter. Hon valde det senare. Pedagogen beskrev hur barnen som var involverade i projektet samarbetade och tog ansvar för skapandet och sa att det var ett tillfälle i hennes karriär som hon alltid kommer att minnas och vara stolt över att hon vågade lita barnen.

I pedagogens exempel syns tydligt hur makt och kunskap, enligt Foucault, hänger ihop. Genom att barnkonventionen ger pedagogerna kunskapen om att barns åsikter är viktiga och ska beaktas, kan pedagogerna genom *synlig makt* få legitimitet att arbeta på det sättet. Pedagogens roll blir sedan att föra detta vidare genom att ge värde åt barnens åsikter och bekräfta deras synpunkter. Så länge pedagogerna använder både sin *synliga* och *osynliga makt* till att hålla fast vid att hennes kunskap om hur bron ska skapas är den rätta, kan barnen omöjligt utöva makt. De besitter inte den kunskap som pedagogerna har och är på så sätt beroende av pedagogerna för att genomföra projektet. Genom att barnkonventionen får barns delaktighet ett värde och det skapas en ny kunskapsregim.

7. Slutdiskussion och sammanfattning

Syftet med studien är att undersöka hur pedagoger inom förskolan arbetar för att tillförsäkra barns rätt att uttrycka sina åsikter samt vilken betydelse dessa åsikter tillmäts i praktiken. De genomförda observationerna visar på att arbetet med barns delaktighet är högst dynamiskt och att interaktionen mellan barn och pedagog snabbt kan förflytta sig mellan de olika nivåerna i Shiers delaktighets modell. Studien visar att de äldre barnen i större utsträckning har inflytande än de yngre. I de äldre barngrupperna är barnen ofta delaktiga i olika beslut under dagen och ges många valmöjligheter. Under stora delar av dagen delar vuxna och barn på

ansvar och inflytande. I de yngre barngrupperna är valmöjligheterna något färre och deras delaktighet handlar till stor del om att pedagogerna stöttar dem i att uttrycka sin åsikt och att deras åsikter beaktas. Dessa observationer går i linje med artikel 12.1 som föreskriver att: *barns åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.*

Pedagogerna i studien uttrycker en positiv syn på barnkonventionen och hur konventionen, tillsammans med den reviderade läroplanen och det relationistiska förhållningssättet, har förändrat synen på barn inom förskolan. I både observationer och intervjuer uppmärksammas en vilja att arbeta aktivt med barns delaktighet. Pedagogerna ser det inte bara som deras skyldighet och ansvar att göra barnen delaktiga, utan även som en stor tillgång. För att arbetet med barns delaktighet ska kunna gå från *öppningar till möjligheter* krävs dock att tillräckliga resurser finns. Pedagogerna nämner brist på tid och bristande samsyn i arbetslaget som de två största barriärerna i deras arbete med barns delaktighet.

Foucault menade att makt är något som måste utövas och inte ligger latent hos en individ. Vidare menade Foucault att makt inte är något som en individ kan ge till en annan individ, utan att för att utöva makt krävs kunskap. Pedagogerna i studien arbetar aktivt med att ge barnen kunskap. Genom att använda sig av olika verktyg tydliggör de barnens vardag och stöttar dem i att uttrycka sig. Pedagogerna förklarar och involverar barnen i beslutsprocesser och ger dem kunskap om hur de aktivt kan påverka sin vardag. Vid tillfällen där ett barn inte får sin vilja igenom förklarar pedagogerna varför. Det medför att barnet har lättare att acceptera motgången, men även att barnet ges kunskap om hur hen kan uttrycka sin åsikt i framtida beslutsprocesser.

Adams och Inghams forskning belyser hur barn som har fått sin åsikt hörda och beaktade även blir bättre på att uppfatta och beakta andras åsikter och värderingar. Så länge all makt ligger hos de vuxna ligger även allt ansvar och konsekvenser för besluten hos de vuxna. Förskolans uppdrag är bland annat att förbereda barn för att vara demokratiska medborgare och därmed måste ansvaret succesivt lyftas över på barnen. Det framkom tydligt i studien att de barn som får ta ansvar ofta väljer att inkludera andra barn; genom att barnen får möjlighet att påverka, blir de även bättre på att förstå andras perspektiv och att respektera dessa. Vid flera tillfällen observerades barnen stötta varandra genom att vara en förstärkning av varandras röster. Arbetet med barns delaktighet blir på så sätt en positiv träning i färdigheten att vara en aktiv medborgare i ett demokratiskt samhälle där allas åsikter, oavsett ålder, har ett värde.

8. Litteratur

- Adams, E & Ingham, S. (1998). *Changing places: Children's participation in Environmental Planning*. The Children's Society
- Biteus, Jenny & Engholm, Teres. (2017). *Utveckla barns inflytande – verktyg för förskolan*. Stockholm: Gothia Fortbildning
- BRIS. (2019). *Nästan varannan kommun saknar strategi för att förverkliga barnens rättigheter*, Hämtat 2020-01-05 från <https://via.tt.se/pressmeddelande/nastan-varannan-kommun-saknar-strategi-for-att-forverkliga-barnets-rattigheter?publisherId=1239792&releaseId=3265677>
- Bryman, Alan. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Dahlberg, G. Moss, P. & Pence, A. (2003). *Från kvalitet till meningsskapande*. Stockholm: HLS Förlag
- Denscombe, Martyn. (2018). *Forskningshandboken, för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Downing, Lisa. (2008). *The Cambridge Introduction to Michel Foucault*. New York: Cambridge University Press
- Foucault, Michel. (2002). *Sexualitetens historia: 1. Viljan att veta*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos
- Foucault, Michel. (2008). Götselius, Thomas & Olsson, Ulf (red.). *Diskursernas kamp*. Stockholm: Östlings.
- Foucault Michel (2010) *Vansinnets historia under den klassiska epoken*, Lund: Arkiv Förlag
- Foucault, Michel. (2017). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. Lund: Arkiv förlag
- Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (1997). *The new language of qualitative method*. New York, N.Y.: Oxford University Press
- Hart, RA. (1992). *Children's Participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. London: Earthscan
- Juul, Jesper, (2018). *Ditt kompetenta barn: på väg mot nya värderingar för familjen*. Stockholm: Bonnier Fakta
- Juul, Jesper. (2019). *Här är jag! vem är du?: om närvaro, respekt och gränser mellan vuxna och barn*. Stockholm: FamilyLab Sverige

Nilsson, Roddy. (2008). *Foucault en introduktion*, Malmö: Egalité

Riddarsporre, Bim & Persson, S. (2010). *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur och Kultur

Shier, Harry. (2001). *Pathways to participation; Openings, opportunities and obligations*. Children & Society, vol 15, pp.107-117

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket.

Swärd, Hans & Starrin, Bengt. (2006). "*Makt och socialt arbete*". Ingår i Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red.) (2006). *Socialt arbete: en grundbok*. Stockholm: Natur och kultur

UNICEF. (2020). www.unicef.se/barnkonventionen hämtad 2020-02-02

United Nations. (2015). *Convention of the rights of children: Concluding observations on the fifth periodic report of Sweden*. <https://unicef-porthos-production.s3.amazonaws.com/concl-observations-swe-2015-final.pdf> (hämtad 2020-02-02)

Willow, C. (2002). *Participation in practice: Children and young people as partners in change*. London: The Children's Society

Åberg & Lanz Taguchi. (2019). *Lyssnandets Pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber

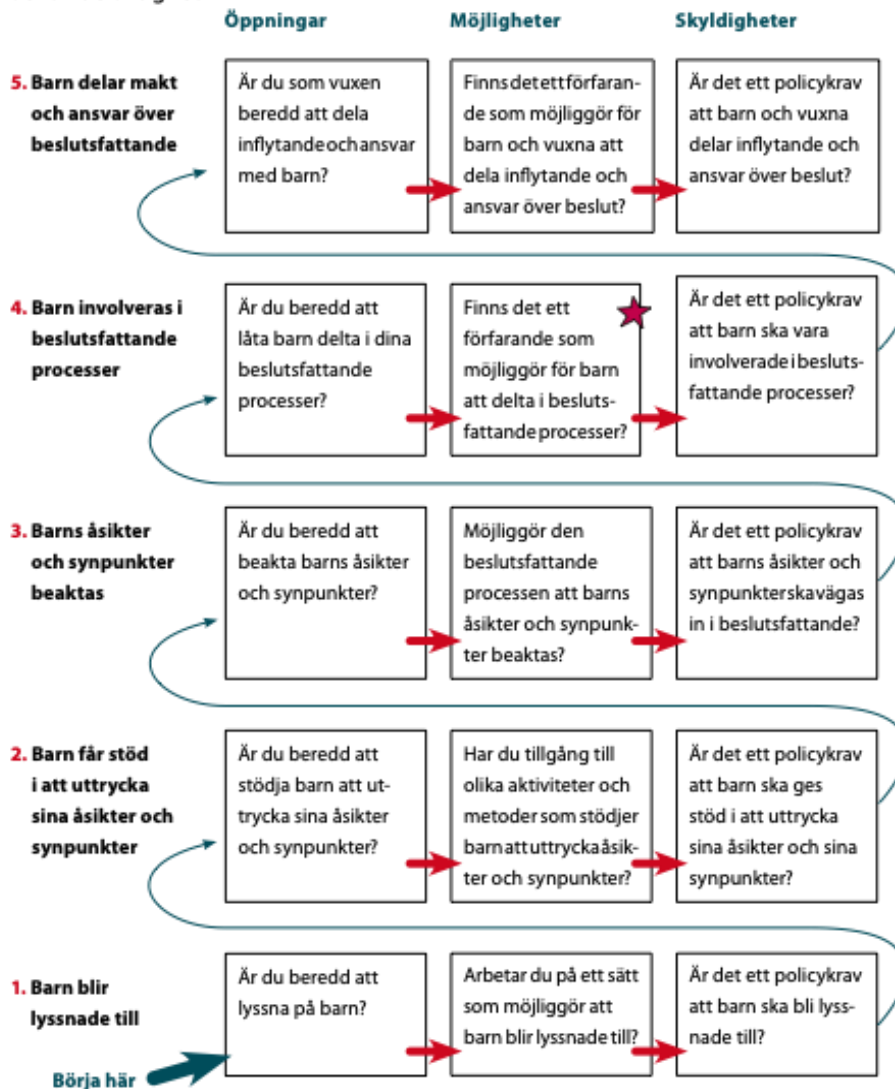
9. Appendix

Appendix 1 – Shiers, H. Barn och ungas väg till delaktighet

Bild 2

Pathways to Participation – Barns och ungas väg till delaktighet

Nivåer av delaktighet

Modellen hämtad ur: Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. Children & Society Vol 15 pp 107 – 117. (Översättning: Sverre Nyborg Warner för projektet Egen Växtkraft)

★ Detta är minimigränsen att uppnå ifall man har signerat FN:s konvention om barnets rättigheter

Appendix 2 - Brev till rektor

LUNDS
UNIVERSITET

Hej,

Jag heter Marie Lövstrand och studerar för tillfället min sista termin av Sociologi vid Lunds universitet. Under vårterminen 2020 kommer jag att skriva min kandidatuppsats. Uppsatsen syftar till att genom kvalitativ metod undersöka hur arbetet med Barnkonventionen, och framför allt barns delaktighet, ser ut i praktiken i förskolan.

Jag är intresserad av att intervjua 4 pedagoger för att få en djupare förståelse för deras perspektiv och erfarenheter. Dessa intervjuer kommer vara semi-strukturerade och spelas in på ljudinspelare för att sedan transkriberas. Det skulle även vara givare att få vara med i verksamheten och observera utbildningen. Det skulle då röra sig om en icke-deltagande observation där jag så stor utsträckning som möjligt, vad det gäller interaktion med barn och pedagoger, håller mig i bakgrunden.

Medverkande i studien är självklart helt frivilligt och deltagarna kan när som välja att avbryta sin medverkan. Alla deltagares uppgifter kommer hållas konfidentiellt och inga identiteter kommer att publiceras eller på annat sätt kunna utläsas. Efter det att studien är publicerad raderas ljudinspelningarna.

Om det finns möjlighet och ni och era anställda pedagoger är intresserade av att delta i studien kan intervjuer och observationer ordnas på datum och plats som bäst passar in med förskolans verksamhet. Jag kommer att höra av mig i vecka 9 för att försäkra mig om att ni fått detta brev. Har ni några frågor eller vill höra av er innan dess går det bra att kontakta mig på nedanstående kontaktuppgifter.

Vänliga Hälsningar

Marie Lövstrand

Appendix 3 - Samtyckesblankett till deltagare

LUNDS
UNIVERSITET

Hej,

Jag heter Marie Löfstrand och studerar för tillfället min sista termin av Sociologi vid Lunds universitet. Under vårterminen 2020 kommer jag att skriva min kandidatuppsats som syftar till att genom kvalitativ metod undersöka hur arbetet med barnkonventionen, och framför allt barns delaktighet, ser ut i praktiken i förskolan.

Jag är därför intresserad av att intervjua dig i din roll som pedagog inom förskolan för att få en djupare förståelse för ditt perspektiv och dina erfarenheter. Dessa intervjuer kommer vara semi-strukturerade och spelas in på ljudinspelare för att sedan transkriberas.

Studien kommer även innefatta ett par tillfällen där jag är med i verksamheten och observerar interaktioner mellan barn och pedagog. Det skulle då röra sig om en icke-deltagande observation där jag i så stor utsträckning som möjligt håller mig i bakgrunden.

Medverkande i studien är självklart helt frivilligt och du kan när som välja att avbryta din medverkan. Alla personliga uppgifter kommer hållas konfidentiellt och inga identiteter kommer att publiceras eller på annat sätt kunna utläsas. Efter det att studien är publicerad raderas ljudinspelningarna.

Har du några frågor eller vill höra av dig innan, under eller efter studien går det bra att kontakta mig på nedanstående kontaktuppgifter.

Vänliga Hälsningar

Marie Löfstrand

Samtycke till deltagande

Jag samtycker till att medverka i en intervju angående barns delaktighet i förskolan.

Jag samtycker till att medverka i en observation angående barns delaktighet i förskolan.

Namn: _____ Underskrift: _____

Plats/Datum: _____

Appendix 4 – Intervjuguide

Den här studien syftar till att undersöka hur pedagoger inom Förskolan arbetar för att tillförsäkra barns rätt att uttrycka sina åsikter samt hur dessa åsikter tillmäts i praktiken. Jag är i den här intervjun intresserad av hur du i din roll som pedagog ser på arbetet med att tillämpa artikel 12.1 av Barnkonventionen.

Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Intervjun kommer att spelas in på ljudinspelare för att sedan transkriberas. Efter studiens publicering kommer inspelningen att raderas. Deltagande är helt frivilligt och om du inte vill svara på någon av frågorna så går vi vidare till nästa.

Intervjun är upplagt i olika teman: bakgrundsfrågor, barnkonventionen, delaktighet samt möjligheter och svårigheter. Då jag är intresserad av din bild av ämnet får du gärna lägga till information i slutet av intervjun i fall det är något du känner bör tas upp angående ämnet.

Bakgrundsfrågor

Ålder

Utbildning

Nuvarande tjänst inom förskolan

Antal verksamma år inom förskolan

Ålder på barnen i nuvarande barngrupp

Barnkonventionen

Vad innebär Barnkonventionen för dig?

Införandet av Barnkonventionen som lag, har det på något sätt förändrat ditt arbete?

Delaktighet

Vad innebär barns delaktighet för dig?

Hur arbetar du som pedagog inom förskolan för att göra barn delaktiga?

Hur arbetar du som pedagog inom förskolan för att beakta barns åsikter och synpunkter?

Hur arbetar du som pedagog inom förskolan för att stötta barn att uttrycka deras åsikter och synpunkter?

Hur arbetar du som pedagog inom förskolan för att involvera barn i beslutsfattanden?

Hur ser du på att vuxna och barn delar på inflytande och ansvar över beslut?

Hur bedömer du som pedagog i vilken utsträckning ett barn bör vara delaktig i beslut?

Vem vänder du dig till i fall du vill ha stöttning i ditt arbete med Barnkonventionen?

Hur bidrar eran gemensamma planering till att skapa tillfällen för barnen att vara delaktiga?

Möjligheter och svårigheter

Finns det möjligheter inom förskolan med att göra barn delaktiga?

Finns det svårigheter inom förskolan med att göra barn delaktiga?

Hur kan kollegor stötta dig i ditt arbete med att göra barn delaktiga?

Övriga tankar eller synpunkter

Observationsschema		
Plats:		
Observations nummer:		
Datum:		
Tid:		
Nivå	Öppningar: den vuxne är beredd att arbeta på nivån. tid/noteringar	Möjligheter: behov är uppfyllda som gör det möjligt att arbeta på nivån. tid/noteringar
5. Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande.		
4. Barn involveras i beslutsfattande processer.		
3. Barns åsikter och synpunkter beaktas.		
2. Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter.		
1. Barn blir lyssnade till.		